

Pihvin pariin punaviini, raju ryyppäys risteilyllä

Juomistilanteiden lajityypit ja sukupuolisidonnainen säätely
päiväkirjoissa

JUKKA TÖRRÖNEN – ANTTI MAUNU

Keskiviikko, 30.7.

Huomenna edessä vauhdikas ilta Neverlandissa!¹ Kesälomaperinteisiin kuuluu tosi hyvän ystävättären kanssa torstai-ilta Neverlandissa. Treffaamme huomenna illan suussa puistossa, jossa luvassa pari pussisiideriä ja sen jälkeen Neverlandiin. Harmi, että kesäillasta puistossa ei voi nauttia kovin pitkään, sillä Neverlandiin on mentävä ajoissa, jotta ilta ei hyydy ravintolajonoon, ”naamavippiä” kun ei ole kummallakaan.

Odotan iltaa oikeasti tosi innolla, tämän kaverin kanssa ilta on harvoin tylsä ja menoa riittää. Kumminkin olemme myös tosi kovia jorailijoita.

Perjantai, 1.8.

Oikeassa olin, menoa riitti! Aina kello 02.30 asti. Suunnitelmien mukaisesti treffasimme puistossa siideripullot mukana. Ulkona oli tosi mukava istuskella, ilta oli lämmin, paljon porukkaa picnicejään viettämässä ja seura oli tietysti mitä parhaita. Kesäilloista kannattaa todella nauttia silloin, kun kesä kerran on!

Istuimme ulkona vajaat pari tuntia, sen jälkeen oli pakko suunnistaa Neverlandin suuntaan. Sinne päin nimittäin lipui huolestuttavan paljon porukkaa ja pelkäsimme tosiaan jumittuvamme viettämään iltaa aina niin ystävällisten Neverlandin ovimiesten silmien alle. Jonottaessa fiilis kyllä hyytyy tosi tehokkaasti. Hetken saimmekin odotella, mutta vain noin 15 minuuttia. Se aika seisottiinkin hiljaa rivissä, että ei vaan ovimies ärsyynny ja käännytä ovelta kotiin!

Neverlandissa kului Bacardi Breezer jos toinenkin. Löysimme oivallisen paikan Newark-baarista pöydältä, jossa tanssijalka vipatti seuraavat neljä tuntia. Kun juoma loppui, toinen lähti tiskille uutta tilaamaan ja toivomaan lisää Maija Vilkkumaata. Toinen jäi asemiin paikkaa vaihtamaan ja sillä aikaa tietysti jorasi molempien puolesta. Lopulta tossu hyytyi ja nopean muissa baareissa pyörähdysen jälkeen lähdimme kotia kohti. Ilokseni aulaan oli tuotu pizzatiski, josta nappasin palan tonnikalapizzaa yöpalaksi. Aamulla väsytti, mutta mitä sitten? (Heta)

¹Ravintoloiden ja henkilöiden nimet ym. tunnustiedot on muutettu.

Tutkimme artikkelissa juomisen tyyppillisiä tilanteita, niiden käytäntöjä sekä juomisen tilanteista säätelyä. Aineistomme koostuu 60 23–35-vuotiaan nuoren aikuisen kirjoittamasta päiväkirjasta, joihin he ovat kuvanneet vähintään kahden kuukauden ajalta kaikki ravintolakäyntinsä ja juomiskertansa. Pyysimme kirjoittajia kertomaan jokaisen illanviettonsa ravintolassa tai muussa paikassa sekä ennakkotarinaan, jossa he luonnehtivat odotuksiaan tulevasta illasta, että toteutuneena tarinana, jossa he raportoivat, miten tapahtumat alkoivat, etenivät ja päättyivät. Artikkelin aloitavassa otteessa keskiviikon päiväkirjamerkinnyt kertovat ennakkotarinan ja perjantain merkinnät toteutuneen tarinan.

Kirjoittajista 39 on naisia ja 21 miehiä. Valitsimme nuoret aikuiset tutkimuskohteeksi ”paitasi siksi, että he käyvät ravintoloissa muuta väestöä useammin, myös siksi, että heidän juomataansa ovat alttiimpia uusille vaikutteille ja virtauksille” (Törrönen & Maunu 2002, 7). Nuorista aikuisista rohkaisimme päiväkirjojen kirjoittajiksi nopeasti kasvavien uusien tieto- ja palvelutyön alojen työntekijöitä. Oletimme, että nämä ryhmät edustavat nousevia aloja, uutta sukupolvea, jonka ravintola- ja juomiskuvauksista voidaan päätellä, millaiset juomistilanteet näyttävät olevan Suomessa hiipumassa, millaiset juomistilanteet ovat yhä kulttuurisesti vahvoja ja millaisia uusia juomistilanteita keskuutemme on kehkeytyvässä (Törrönen & Maunu 2005, 266; Törrönen 2005, 488).

Edellisessä, samaa aineistoa tarkastelevassa artikkelissa (Törrönen 2005) päiväkirjoja analysoi-

tiin juomatavan näkökulmasta. Juomatapa määriteltiin toimijan ympäristönsä kanssa vuorovaikutuksessa sisäistämäksi totunnaiseksi tavaksi käyttää alkoholia. Analyysi tunnisti viisi juomatapaa: heroinen humala, seurallinen bilehumala, yksilöllinen bilehumala, istuskelu ja ruokajuominen (Törrönen 2005). Tämä artikkeli jatkaa aikaisempaa analyysia, tarkentaa sen tuloksia ja pyrkii näkökulman vaihdoksella myös tuottamaan uusia löydöksiä. Juomatavan sijaan fokuksena ovat juomistilanteet, niissä toteutuva juomisen sääntely ja sääntelyn sukupuolittuneet ulottuvuudet. Juomistilanteet ovat juomatapojen jatkuvuuden ja muutosten kannalta olennaisia tarkastelun kohteita. Juomatavat muotoutuvat ja uusiutuvat pikemminkin konkreettisissa juomistilanteissa kuin toimijoiden selän takana myyttisinä tai jähmeinä rakenteina (Tigerstedt & Törrönen 2005; Törrönen 2005).

Artikkelissa kartoitamme, millaisia tyyppillisiä juomistilanteita päiväkirjoissa esiintyy ja miten ne yhdistyvät totunnaisiksi tapahtumien luiksi. Analysoimme juomistilanteita ja niiden tunnaista toisiinsa yhdistymistä kolmen kysymyksen varassa. Tavoittelemme ensinnäkin tietoa siitä, millaiset seikat ilmenevät juomistilanteissa ja niiden jatkumoissa sukupuolittuneina? Olemassa olevien tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa, että naisten ja miesten humalat ja juomisen tavat ovat lähentyneet toisiaan (esim. Mäkelä & Virtanen 1987; Törrönen & Maunu 2005). Samalla aiempi päiväkirja-analyysi täsmentää, että nuorten naisten suhde juomiseen on jännittäisempi ja virittää enemmän moraalista neuvottelua toiminnan sopivuudesta kuin miesten (Törrönen 2005). Artikkelin valottaa, millä tavoin nämä havainnot pitävät paikkansa lähestyttäessä asiaa juomisen tilanteiden käytäntöjen näkökulmasta.

Toiseksi kysymme, millaiset tilannetekijät ja -dynamiikat rohkaisevat nuoria aikuisia juomaan ja millaiset puolestaan ehkäisevät heidän juomistaan. Olemassa olevat epidemiologiset tutkimukset vihjaavat, että juomistilanteet ovat Suomessa pääsääntöisesti itsetarkoituksellista humaltumista ruokkivia (esim. Simpura & al. 1993). Päiväkirjoja koskeva aikaisempi analyysi puolestaan osoittaa, että monet juomistilanteet perustuvat pikemminkin yhdessäoloon ja seurallisuuteen; tällöin humaltuminen ei ole pääasia (Törrönen 2005).

Kolmanneksi kysymme, millaisissa tilanteissa ja niiden seuraannoissa juomista hallitsee itsekontrolli ja juominen on sisältäpäin ohjautunut-

ta. Millaisissa tilanteissa ja niiden yhdistelmissä juomisen itsekontrollia ei taas esiinny lainkaan ja juominen on ulkoapäin ohjautunutta? Aiemmissä tutkimuksissa on muun muassa havaittu, että työläismiesten juomista säätelevät ulkoiset tekijät (Sulkunen & al. 1985). Uuden keskiluokan jäsenet puolestaan korostavat juomisessaan itsekontrollia (Sulkunen 1992). On myös havaittu, että miehille on naisia sallitumpaa löysätä kontrollia juomisessaan (esim. Holmila 1992).

Ravintola- ja juomispäiväkirjat tarjoavat ilmaisuvoimaista aineistoa juomistilanteiden analyysille. Koska päiväkirjoissa kuvataan ravintolajuomisen ohella myös muita tyyppillisiä juomistilanteita, ne luovat yleiskuvaa juomistilanteiden kirjosta. Ja koska niissä juomista seurataan ajallisena prosessina, ne myös valottavat, millaista logiikkaa noudattaen juomistilanteet niveltäytyvät toisiinsa.

Juomistilanteita kartoittamassa ja määrittelemässä

Epidemiologisissa tutkimuksissa juomistilanteiden tarkastelussa on usein käytetty 15-luokkaista tyyppittelyä: koti-ilta, ateria, saunailta, työstä tulo, ulkoilu/harrastukset, työ, vierailu, perhejuhlat, yleinen juhlapäivä, virallinen tilaisuus, muu juhla, ajanviette, humalan ottaminen, lääkekäyttö ja muu tilanne (Simpura & al. 1993, 251). Tyyppittely on kehitetty juomatapatutkimusten yhteydessä kerättyjen sanallisten juomiskertakuvauksen pohjalta (Simpura & al. 1993, 251; Simpura 1983).

Juomistilanteiden näyttämöitä on puolestaan jaoteltu yksityisiin tiloihin ja julkisiin tiloihin. Esimerkiksi perhejuhlat voidaan järjestää yksityisissä ja intiimeissä kodinomaisissa ympäristöissä (koti, toisen koti, sauna tai mökki) tai julkisissa ravintoloissa (esim. Simpura 1989).

Epidemiologisten tutkimusten mukaan juominen on ajoittunut Suomessa tavanomaisesti viikonloppuun. Ominaisimpina paikkoina ovat olleet kodinomaiset ympäristöt ja tavallisimpana seurana tai yleisönä perheenjäsenet (Simpura 1985, 83; Paakkanen 1994). Jos viikonloppu ja miesseura ovat virittäneet juomistilanteita koskeiksi, niin arkipäivä ja sekaseura ovat pitäneet niitä kuivempina. Kotiympäristön ohella muina yleisinä juomistilanteina ovat esiintyneet huvittele- ja ajanvietetilaisuudet, saunassa käynti, ateria ja vierailu (Paakkanen 1994). Sen sijaan ravinto-

loissa juominen on Suomessa perinteisesti eriyttänyt väestöä, vaikka ravintoloissa ja pubeissa käynti onkin 1980-luvulta lähtien yleistynyt (Sillanpää 2002). Usein tapahtuva ravintolajuominen on ollut tyyppillisintä erityisesti hyvin koulutetuille nuorille miehille kaupunkiympäristössä (Simpura 1989, 51; vrt. Holmila & al. 1997, 411).

Epidemiologinen tutkimus tarjoaa tärkeää tietoa juomisen tyyppisten tilanteiden yleisyydestä eri ikäluokkien, ammattiryhmien ja sukupuolten juomiskerroissa. Epidemiologisella tutkimusotteella ei kuitenkaan päästä pureutumaan juomistilanteiden sisäiseen dynamiikkaan, siihen, millaisiksi juomistilanteet kulloinkin muotoutuvat tai millaisia ehtoja tilanteiden oma logiikka juomiselle asettaa. Epidemiologisen tiedon tavanomaisena puutteena on se, että siinä tilanteet tunnistetaan ja tyyppitellään kapeasti juomisen ehdoilla, tilanteita edeltäviä ja seuraavia tapahtumaprosesseja ei oteta riittävästi huomioon ja yksilöitä tarkastellaan atomistisesti sosiaalisesta ja materiaalisesta ympäristöstä irrallaan. Jussi Simpuran (1983, 127) mukaan juomistilanteita olisi hedelmällistä tutkia enemmän laadullisin lähestymistavoin.

Laadullisissa juomatapatutkimuksissa juomistilanteita onkin käsitelty tai sivuttu paljon. Silti harvassa ovat tutkimukset, joissa keskitytään erittelemään yksityiskohtaisesti juomisen tilannekohtaisten käytäntöjen erityispiirteitä ja vaihtelua (ks. Maunu & Millar 2005). Tämä selittyy osittain siitä, että suomalaisessa tutkimusperinteessä juomistilanteita on tarkasteltu tyyppillisesti johtolankoina, joista voidaan tehdä päätelmiä alkoholikulttuurimme kansallisesta yhtenäisyydestä. Esimerkiksi Simpura (1983, 124) jäsentää väitöskirjassaan laadullisia juomiskertakuvia tästä näkökulmasta. Kun juomistilanteita on tarkasteltu yhtenäiskulttuurin elementteinä tai osoittimina, niitä on pidetty vakaina ja yksimerkityksisinä episodeina, joissa toimijoiden juomiskäyttäytymisen on katsottu olevan ensisijaisesti kansallisuuden ohjaamaa ja toissijaisesti iän, ammattiaseman tai sukupuolen muuntelemaa. Juomistilanteita ei ole tutkittu esimerkiksi olettaen, että toimijoilla voisi olla käytössään useita vaihtoehtoisia ja keskenään ristiriitaisia positioita orientoitua niihin, toimia niissä ja vaihtaa positioitaan (toimija-asemiaan) tapahtumien niin vaatiessa (Tigerstedt & Törrönen 2005, 46; vrt. Peräkylä 1990, 138–144).

Tämän artikkelin aineisto mahdollistaa juomi-

sen tilannekohtaisten erityispiirteiden yksityiskohtaisen tarkastelun. Koska päiväkirjoissa kertoja kuvaa ”toimintaansa konkreettisissa tilanteissa ja antaa tapahtumille mielen kertomalla, miten ne liittyvät toisiinsa ja millaiseen kokonaisuuteen ne kuuluvat” (Törrönen 2005), niistä käy ilmi juomistilanteita edeltävät ja seuraavat tapahtumaprosessit ja juomisen tilannesidonnaiset kytkennät sosiaaliseen ja materiaaliseen ympäristöön.

Juomisen ulkoisten puitteiden ei oleteta määrävän ennalta juomistilanteiden laatua ja merkityksiä. Juomistilanteen käsitteellisessä määrittelyssä otetaan vaikutteita C. Wright Millsin, Erving Goffmanin, Bronwyn Daviesin ja Rom Harrén sekä George H. Meadin teorioista. Millsin (1940) mukaan sosiaaliset tilanteet voidaan erottaa toisistaan toiminnan motiivien perusteella. Motiivit ovat hänelle nykyisen, tulevan tai jo tapahtuneen toiminnan tilannesidonnaisia, ympäristön hyväksymiä perusteluja. Myös Goffmanilta (1974) löytyy samansuuntainen ajatus. Hän esittää, että fyysisiltä ja materiaalisilta puitteiltaan samanlaisella näyttämöllä voidaan toimia eri tavoin riippuen siitä, millaisin motiivein toimijat siihen orientoituvat. Esimerkiksi ravintolassa toimijat voivat suuntautua juomiseen osana ruokailutoimintaa, henkilökohtaisten tunnustusten tekoa, juhlintaa ja niin edelleen.

Huomion kiinnittäminen toiminnan motiiveihin ei kuitenkaan yksin riitä sen määrittelemiseen, mistä mikin tilanne koostuu, miten erottuu toisista tilanteista ja muuntuu uusiksi tilanteiksi (Goffman 1974). Ensinnäkin, vaikka toimijat voivat motiiveillaan muokata tapahtumaympäristöjä erilaisiksi toiminnan näyttämöiksi, fyysiset, materiaaliset ja ajalliset puitteet sekä asettavat motiiveille erityisiä rajoitteita että luovat perustan niiden toteutumiseksi. Tässä mielessä fyysiset ja materiaaliset ympäristöt (koti, ravintola, mökki, sauna jne.) ja ajankohta (viikonloppu, vuodenaika) voidaan ymmärtää juomisen motiivit mahdollistavina välttämättöminä ehtoina. On luontevaa ajatella, että juominen toteutuu ajassa ja paikassa. Immanuel Kantiin (ks. Rabinow & Sullivan 1987) palautuvassa ajatteluperinteessä meillä ei kuitenkaan ole aikaa ja paikkaan sellaisinaan pääsyä. Päiväkirja-aineistossa juomisen aika ja paikka määrittyvät kokemuksellisesti, jolloin niiden merkitys voi vaihdella.

Toiseksi, juomistilanteita määrittävät toimijoiden motiivien lisäksi tapahtumien saama kulku. Tapahtumat eivät välttämättä etene toimijoi-

den odotusten ja motiivien mukaisesti, vaan ne saattavat kehittyä ja usein kehittyvätkin sellaiseen suuntaan, että toimijoiden on jollain tavoin muutettava tilanneorientaatioitaan ja mukauduttava tapahtumien mukanaan tuomiin uusiin käänteisiin ”tässä ja nyt” (Joas 1996). Tapahtumakuluilla eli tarinalinjoilla on toimijoiden motiiveista riippumatonta sosiaalista voimaa (Davies & Harré 1990).

Kolmanneksi se, millä tavoin yksilön ylittävä sosiaalinen voima liikuttaa toimijaa, riippuu siitä, miten hän subjektiivisesti sitoutuu tilanteisiin ja niissä toteutuviin tapahtumien etenemisiin. Tätä toimijan subjektiivista sitoutumista tilanteisiin voidaan jäsentää Meadin käsitteillä ”lähiminä” (*I*) ja ”etäminä” (*me*) (Heiskala 2000, 117). Lähiminällä tarkoitetaan minän yksityistä ja piilevää puolta, minän jatkuvuutta, ja etäminällä viitataan minän ulkoisesti havaittaviin sosiaalisiin puoliin, minän sosiaalisten roolien vaihtuvuuteen. Päiväkirjoissa ”kirjoittaja katsoo itseään eli kuvaamaansa päähenkilöä toisten eli viiteryhmiensä silmin ja arvioi, toimiiko hänen peilikuvansa yhteisöllisine laajentumiseen (kaverit) moraalisesti hyväksyttävästi. Näin päiväkirjojen kirjoittaja refleksiivisesti kahdentuu kertomiensa tarinoiden sekä päähenkilöksi että kertojaksi, joka esittää itsensä yleisölleen moraalisena toimijana” (Törrönen 2005). Tässä kahdentumisprosessissa kertoja ilmentää lähiminään liittyviä seikkoja ja tapahtumien päähenkilö etäminien edesottamuksia (ks. Mead 1962, 173–178), eli päiväkirjat konkretisoivat kertovan lähiminän subjektiivista sitoutumista etäminiensä tilanteeseen käyttäytymiseen. Lisäksi päiväkirjoihin jää jälkiä siitä, kuinka kertova lähiminä kussakin juomistilanteessa samastuu etäminiinsä tai erottautuu niistä.

Näin tässä artikkelissa juomistilanteet tunnistetaan ja erotetaan toisistaan kiinnittämällä huomiota kolmeen seikkaan: juomisen motiiveihin, juomisen tapahtumakulkuihin ja juojien subjektiiviseen sitoutumiseen niihin. Yksi ja sama ajankohta ja paikka voivat luoda puitteet lukuisille erilaisille juomistilanteille riippuen siitä, millaisin motiivein toimijat tapahtumiin orientoituvat, millaisiksi tapahtumat toiminnan kulussa kehittyvät ja miten lähiminä niissä etäminiensä käyttäytymiseen sitoutuu (vrt. Goffman 1974, 10–11). Nämä kolme seikkaa voidaan ymmärtää juomistilannetta tämentävinä riittävinä ehtoina.

Juomistilanteita analysoimassa

Kokemuksia jäsentävänä, itsehavainnointiin perustuvana ja kertomusmuotoisena materiaalina päiväkirjoihin kirjautuu runsaasti konkreettista tietoa juomisen tilannekohtaisista motiiveista, tapahtumakuluista ja toimijoiden subjektiivisesta sitoutumisesta niihin.

Päiväkirjojen juomistilanteiden *motiivien analyysissä* kiinnitämme huomiota julkilausuttuihin motiivisanastoihin (Mills 1940) ja endotaktisiin ja eksotaktisiin modaalisuuden lajeihin (Sulkunen & Törrönen 1997). Endotaktiset modaalisuuden lajit ilmentävät juomisen sisäistä intentionaalisuutta, sitä, millaisia *tahtoon* ja *osaamiseen* kytkeytyviä motiiveja päiväkirjoissa juomiselle eri juomistilanteissa kategorisoidaan. Niiden analyysissä tarkastelemme erityisesti juomisen sisäistä säätelyä ja sen suhdetta ulkoiseen säätelyyn. Eksotaktisten modaalisuuden lajien analyysillä päästään pureutumaan taas siihen, miten juominen koetaan ulkoapäin määrittäneeksi, fyysisiin, materiaalsiin, ajallisiin ja sosiaalisiin tilanetekijöiden tai kulttuurin luomiin odotuksiin kuuluvaksi. Eksotaktisen modaalisuuden lajeista keskeisimpiä ovat *täytyminen* ja *kykenemisen* eri ilmenemismuodot (ks. Sulkunen 1997). Niiden analyysillä jäljitämme, miten viikonloppu, työrytmi, tapahtumapaikat ja muut juomisen ulkoiset puitteet luovat tilanteiselle juomistoiminnalle pakottavuutta tai toimivat sille resursseina. Lisäksi analysoimme, miten endotaktiset ja eksotaktiset modaalisuuden lajit kietoutuvat toisiinsa juomisen erilaisissa tilanneorientaatioissa.

Artikkelin aloittavassa aineisto-otteessa kertoja odottaa illanviettonsa olevan ”vauhdikas” ja ennustaa, että ”meno riittää”. Hän legitimoii juhlimisensa julkilausutut motiivit eksotaktisilla modaliteeteilla: koska on loma ja koska yhteinen perinne velvoittaa, voi lähteä juhlimaan ja juomaan reippaammin myös torstaina. Toisaalta kirjoittaja ”odot[taa] iltaa oikeasti tosi innolla”, jolloin eksotaktiset modaliteetit ketjuuntuvat endotaktiseen tahtoon. Kuten aineisto-otteesta on pääteltävissä, juomistilanteiden motiivit artikuloituvat ilmaisuvoimaisesti erityisesti ennakkotarinoissa.

Juomistilanteiden *tapahtumakulkujen* analyysissä sovelletaan strukturalistista sekvenssianalyysia (esim. Wright 1975; Eco 1981; Radway 1984). Sekvenssianalyysin avulla voidaan aineistosta tunnistaa juomistilanteiden kulloinkin laajuus, määrittää juomistilanteiden perustyyppit

tai perusjaksot ja tarkastella, miten ne ketjuuntuvat, limittyvät tai kääriytyvät toisiinsa. Samalla voidaan kysyä, mitä tehtäviä minkinlaiset juomistilannejaksot, kuten pohjien otto kotona, terrassilla pistäytyminen, ravintolassa ruokailu, klubilla bändin kuunteleminen, urheiluottelun seuraaminen ja niin edelleen, saavat juomisprosessissa. Millaisia juomistilannejaksojen pääjuonia tai tarinalinjoja nuorten aikuisten juomiskulttuurissa esiintyy?

Sekvenssianalyysin avulla tunnistamme ja määritämme toteutuneiden tarinoiden jaksot. Hetan ja hänen ystävättärensä torstai-ilta sisältää neljä jaksoa: 1) naispari istuskelee puistossa, 2) naispari jonottaa yökerhoon, 3) naispari tanssii/juhlii yökerhossa ja 4) naispari palaa kotiin. Toteutuneiden tarinoiden (N = 1 022) sekvenssirakenteiden tunnistamisen ja määrittämisen jälkeen vertaamme niitä toisiinsa kahdessa tarkoituksessa. Vertailun avulla abstrahoiimme tarinoista sekä juomisen perustilanteet että juomisen tyyppilliset juonikulut, tarinalinjat (ks. Apo 1990).

Toimijoiden *subjektiivisessa sitoutumisessa* juomistilanteisiin otamme tarkastelun kohteeksi lähiminän ja etäminien välisen vuorovaikutuksen. Lähiminän ja etäminien välistä vuorovaikutusta analysoimalla jäljitämme, millaisissa juomistilanteissa ja juomisen vaiheissa juomista kontrolloiva lähiminä väistyy taka-alalle ja sulautuu toisten tai ympäristön odotuksiin juomisen kuluista ja millaisissa juomistilanteissa ja juomisen vaiheissa se vastaavasti nousee etualalle ja asettaa rajoituksia etäminiensä juomiskäyttäytymiselle. Lisäksi lähiminän ja etäminien välisessä vuorovaikutuksessa meitä kiinnostaa se, millaisin tilannesidonnaisin tavoin lähiminä säätelee etäminiensä juomisen motiiveja, tahtia ja ryhmäsiteitä ja millä tavoin sääteley on toimijalähtöisten (endotaktisten) ja tilanneperäisten (eksotaktisten) tekijöiden ohjaamaa.

Hetan kertomuksessa kertova lähiminä sulautuu etäminiensä juomiskäyttäytymiseen, erityisesti juhlimis- ja tanssimistilanteessa Neverlandissa. Tässä tilanteessa etäminä rakentuu kahden ystävättären muodostamaksi pariksi, joka toimii saumattomasti yhteen. Lähiminän väistyminen taka-alalle ilmenee kerronnan tasolla *me*-muotoisena raportointina ja tarinan tasolla päähenkilönä *toinen*, joka edustaa eriytymättömästi ja vastavuoroisesti molempia joraajia.

Vastaisuudessa analysoimme päiväkirjojen juomistilanteita kiinnittämällä huomiota näihin kol-

meen tekijään. Aluksi kartoitamme päiväkirjojen juomistilanteiden kirjoja ja aspekteja. Tämän jälkeen siirrymme tarkastelemaan juomisen toisteisia tyyppitilanteita. Kuten edellä olemme tuoneet esille, jäsenämme juomistilanteita ensinnäkin kysymällä, millaiset tekijät juomistilanteissa ilmentävät sukupuolieroja tai tekevät juomistilanteista sukupuolittuneita. Toiseksi kysymme, millaiset tilannetekijät ja -dynamiikat rohkaisevat juomista tai ehkäisevät sitä. Lisäksi kysymme, millaisissa tilanteissa ja niiden seuraannoissa juomista ohjaa itsekontrolli ja millaisissa tilanteissa ja niiden seuraannoissa se vuorostaan on tilannetekijöiden ja ulkoisen ympäristön säätelemää. Lopuksi suhteutamme tuloksiamme epidemiologisen tutkimuksen 15-luokkaiseen juomistilanteiden tyyppittelyyn. Kyseinen typologia kehitettiin 1970-luvulla kerättyjen juomistilannekuvausten pohjalta. Sittenmin elinolosuhteissa, alkoholipolitiikassa ja elämäntyyliessä on tapahtunut suuria muutoksia. Niiden seurauksena alkoholin kulutus on levinnyt uusiin juomistilanteisiin, kuten ”urheilu- ja kulttuuritapahtumiin, kesäfestivaaleihin, ravintoloiden ja baarien terasseille sekä epämuodollisiin ulkoilmatilaisuuksiin” (Tigerstedt & Törrönen 2005, 45).

Juomistilanteiden kirjo ja aspektit päiväkirjoissa

Päiväkirjoissa juodaan lukuisissa eri paikoissa: omassa kodissa, toisen kotona, parvekkeella/kotipihalla, pubissa, ruokapaikassa, yökerhossa, terrassilla, puistossa, rannalla, mökillä, saunassa, laivan hytissä, laivan käytävällä, jäähallissa/urheilutapahtumissa, teatterissa, keikkapaikalla, veneessä, liikennevälineissä (linja-auto, metro, auto) ja niin edelleen.

Myös juomisen ajankohta vaihtelee, mutta keskittyy viikonloppuun tai loma-aikaan, kuten epidemiologisista tutkimuksista tiedämme. Edellä kerrotun mukaisesti paikka ja aika ovat juomistilanteiden välttämättömiä ehtoja: ne saavat tarkemman merkityksensä, kun niitä tarkastellaan suhteessa juomisen motiiveihin, tapahtumakulkuihin ja subjektiivisiin siteisiin.

Litteestä 1 nähdään, että päiväkirjoissa esiintyy laaja kirjo juomisen motiiveja miesten tai naisten illoista mielialalääkintään. Nämä motiivit ovat yhteistä kulttuurista perinnettä ja sanastoa, joita sekä naiset ja miehet käyttävät lyhyinä, ilmai-

suvoimaisina ja metonymisina perusteina juomiselleen. Päiväkirjan kirjoittaja voi ”oikeuttaa” juomisensa yhdellä motiivilla, mutta tavallisempaa on, että juomista motivoidaan lukuisilla syillä. Esimerkiksi artikkelin aloittavassa otteessa Heta motivoi juomistaan bilettämisellä (b), ystävien yhdessäololla (a) ja lomanvietolla (b).

Päiväkirjojen juomismotiivit voidaan ryhmitellä seitsemään kategoriaan: kumppanuusriitteihin, irtiottoihin arjesta, oheistoiminnoilla motivoituihin, siirtymäriitteihin, kalendaari-riitteihin, festivaali-riitteihin ja yksilöllisiin motivoituihin. Kategorioiden ja motiivien nimet kertovat siitä, että motiivit sisältävät tavallisesti odotuksia juomistilanteen etenemisestä, päättymisestä ja seuran koostumuksesta. Kun juomista motivoidaan *kumppanuusriiteillä* (a), juominen yhdistyy pyrkimykseen vahvistaa sosiaalisia verkostoja, ystävyys-suhteita tai henkilökohtaisia siteitä. Motivoidessa juomista *irtiottoina arjesta* (b) korostetaan aikomusta kokea vastapainoa arjen ja työn kiireille. Hetan kertomus havainnollistaa näitä molempia motivoituneita.

Oheistoiminnoilla motivoinneissa (c) juominen oikeutetaan liittämällä se elimelliseksi osaksi sosiaalista toimintaa, kuten saunailtaa, ruokailua, grillailua, keikan tai muun vastaavan (kulttuuri)esityksen seuraamista, peli-iltaa, levyraatia jne. *Siirtymäriiteissä* (d) juhlitaan jonkun henkilön iän, aseman tai kotipaikan muuttumista (ks. Apo 2001; Bell 1997, 94–102).

Kalendaari-riiteillä (e) ja *festivaali-riiteillä* (f) (ks. Bell 1997, 120–128) perustellaan päiväkirjoissa kaikkein pitkäkestoisimpia, karnevalistisia piirteitä saavaa ryppäämistä ja juhlintaa (Bahtin 1968). Kalendaari-riiteistä erityisesti vappu, juhannus ja uusivuosi esiintyvät ”lähettäjinä” rankalle juomiselle. Festivaali-riiteistä taas risteilyt, erilaiset kesätapahtumat ja jotkut työn merkeissä pidetyt kokoukset, koulutukset ja esittelytilaisuudet saattavat ajaa juomista karnevalistisille poluille. Kalendaari-riitit ja festivaali-riitit saattavat myös yhdistyä ja lisätä toiseen potenssiin odotukset humaltumisesta, kuten seuraavassa Simon ennakkoinnissa: ”Tänään lähemme uudenvuodenristeilylle Tukholmaan. Meitä lähtee kolme hytillistä väkeä. [– –] Saapa nähdä minkälainen matka tulee. Risteilyt ovat välillä kunnan sekoilua”

Kaikki kuusi edellä kuvattua juomisen motiivintakategoriaa orientoivat juomista ryhmätöiminnäksi. Niiden rinnalla esiintyy myös juomisen *yksilöllistä motiivointia* (g). Tällöin juomisen

syissä painottuvat enemmän yksilölliset tarkoitukset, kuten omien murheiden karkottaminen, oman krapulan tai flunssan torjuminen tai seksiseuran hakeminen.

Toiminnan eli tapahtumakulkujen näkökulmasta juomistilanteet jäsenyivät päiväkirjoissa viiteen kategoriaan: pistäytymiseen, ruokailuun, peruskierrokseen, sosiaalisesti jatkettuun kierrokseen ja yksilöllisesti jatkettuun kierrokseen. Kun juomisen motiivien näkökulmasta voidaan tunnistaa 7 tai 47 mahdollista juomistilannetta (ks. liite 1), juomisen tapahtumakulkujen tarkastelu pelkistää ja tarkentaa runsaalta näyttävän variaation viiteen toisistaan erottuvaan tarinalinjaan. *Pistäytymisessä* käydään muutaman kaverin kanssa nauttimassa juoma tai pari, minkä jälkeen hajaannutaan kukin omille teilleen. *Ruokailussa* kokoonnutaan pienellä ryhmällä syömään rauhassa ja hyvin, mitä siivittää viini tai olut ruokajuomana. *Peruskierroksessa* kokoonnutaan aluksi juomaan pohjia ja usein myös syömään, minkä jälkeen juhlitaan ja juodaan istuskelua tai ruokailua suuremmalla porukalla ja lopuksi palataan yhdessä tai erikseen kotiin. Samoin *sosiaalisesti jatkettu kierros* noudattaa kolmiosaista aloittelun, päätapahtumien ja paluun tai alasajon rytmikkaa. Sosiaalisesti jatkettu kierros kuitenkin ylittää yhden vuorokauden rajat, johon peruskierros tukeutuu, jolloin tapahtumajaksot tyypillisesti ketjuuntuvat monipolviseemmiksi ja limittyvät päällekkäisiksi; esimerkiksi alasajo usein muuttuu ”uudeksi nousuksi”. *Yksilöllisesti jatkettu kierros* ottaa vauhtia peruskierroksesta tai sosiaalisesti jatketusta kierroksesta. Siinä juoja irtautuu kollektiivisista toimintoista ja toimii omien, yksilöllisten intressiensä ohjaamana sitoutumatta vahvasti yhteisesti jaettuihin juomistapahtumiin.

Näillä viidellä tarinalinjalla on omalakisista sosiaalista voimaa, jolloin tapahtumapaikat sinänsä eivät kerro juomisen merkitystä. Niinpä esimerkiksi koti, ruokaravintola tai laivan hytti voi esiintyä päiväkirjoissa pistäytymisen, ruokailun, peruskierroksen, sosiaalisesti jatkettuna kierroksen tai yksilöllisesti jatkettuna kierroksen tapahtumaympäristönä. Lisäksi tapahtumapaikkojen toiminnallinen funktio vaihtelee. Ne voivat ilmetä juomisen aloittelun näyttämönä, päätapahtumien puitteena tai alasajon areenana.

Juomistilanteiden subjektiivisten siteiden eli lähiminän ja etäminien välisen vuorovaikutuksen analyysi ei erottele uusia juomistilanteita. Sen sijaan tarkastelu tuo esiin sen, että naiset ja miehet

saattavat kokea juomisen motiivit ja tapahtumakulut eri tavoin. Esimerkiksi naisille on tyyppillisempää, että he reflektivat enemmän juomisensa motiiveja, kertovat monipuolisemmin syitä juomiselleen ja kiinnittävät kokonaisvaltaisemmin huomiota juomistilanteiden yleistunnelmaan, puitteisiin ja tapahtumien vaihdoksiin kuin miehet. Naisilla myös viriää miehiä helpommin lähi­minän ja etäminien välisiä jännitteitä suhteessa juomiseen. Käsitlemme tätä kysymystä vastaisuudessa tarkemmin.

Juomistilanteiden ääri­viivojen ja dynamiikkojen hahmottamisen kannalta on tärkeää, että juomisen motiiveja, tapahtumakulkuja ja subjektiivisia siteitä tarkastellaan yhdessä. Jos juomistilanteita tunnustetaan ja tyy­pittellään yksinomaan yhden aspektin näkökulmasta, niiden lukumäärä, laajuus ja luonne vaihtelevat, jolloin juomistilanteiden kirjo, monikasvoisuus tai epämääräisyys saattaa näyttää hämmäntävältä. Kun juomistilanteiden eri aspektit otetaan huomioon ja niitä katsotaan suhteessa toisiinsa, päiväkirjojen juomistilanteet jäsen­tyvät selväpiirteisesti omanlaisiksi kokonaisuuksiksi. Tällöin juomistilanteiden variaatio voidaan kiteyttää viiteen juomisen tyyppitilanteeseen: istuskeluun, ruokajuomiseen, bilettä­miseen, karnevalismiin ja yksilölliseen kulkuun. Juomisen tyyppitilanteen synonyyminä käytämme vastaisuudessa myös ilmaisua juomistilanteen lajityyppi. Lajityyppi kuvaa osuvasti juomistilanteiden eroja. Samalla tavalla kuin kirjallisuuden, teatterin tai elokuvan lajityyppi synnyttää odo­tuksia katsojille siitä, miten tapahtumat etenevät, millaisia ristiriitoja niissä mahdollisesti esiin­tyy, ketkä ovat toiminnassa päähenkilöitä, millai­sia motiiveja heillä on, miten tapahtumat päättyvät ja niin edelleen, juomistilanteen lajityyppi luo odo­tuksia siihen osallistuvien toimijoiden juomi­sen motiiveille, toiminnalle ja kokemukselle.

Juomisen tilanteiset lajityypit päiväkirjoissa

Istuskelu

Istuskulut ovat juomistilanteita, jotka toteutu­vat tyyppillisimmin pubissa, terassilla tai kotona. Joskus istuskulun toteutumipaikkana voi esiin­tyä puisto, kuten piknikillä. Istuskulun ajallinen vaihtelu on päiväkirjoissa juomistilanteista laajin­ta, sillä istuskelu on melko lyhytkestoinen, pieni irtiotto arjesta; siihen yksilö tai ryhmä voi jous-

tavasti hakeutua keskellä päivää, iltapäivällä, il­lalla tai viikonloppuna. Seuraava ote Väinön päi­väkirjasta havainnollistaa tyyppillistä istuskeluti­lannetta:

8.1.2004 [tiistai]. Poikkesin Navarrossa kaverin kansa yhdellä oluella. Tilaisuutta ei sen kummemmin val­misteltu tai suunniteltu. Olimme yhdessä leffassa, joka oli niin törkeän huono että oli pakko mennä ottaan yhdet sen jälkeen ja puhua kuulumiset samalla. Tun­nelma oli leppoisa ja rupattelimme niitä näitä, työasi­oita ja ystävämme tulevista häistä. Emme humaltuneet eikä se ollut aikomus missään vaiheessa. Oli kiva vaihtaa rauhassa kuulumisia ja odotukset siis (jos niitä sen kummemmin olikaan) toteutuivat. Oluen jälkeen koti­in saman tien. (Väinö)

Istuskulut ovat juomistilanteista arkisimpia. Kut­ten edellinen ote asiaa kuvaa, ne voivat toteutu­ta arjen ja vapaa-ajan lomassa spontaanisti il­man etukäteisvalmisteluja ja -suunnittelua. Arkisena tilanteena istuskelussa ei juomista tarvitse tavallisesti motivoita, perustella tai oikeuttaa. Tämän tekee ymmärrettäväksi se, että istuskelu­tilanteessa ei pyritä humaltumaan, muuttamaan tajuntaa tai siirtymään toiseen todellisuuteen. Tä­män vuoksi istuskelu on myös tapahtumakulku­na tyypistetty. Pikaisena ja lyhyenä irtiottona se ei edellytä valmistautumisriittejä ja lopettamisriitte­jä, vaan siinä voidaan siirtyä suoraan asiaan, esi­merkiksi poiketa publiin oluella vaihtamaan kuu­lumis­ia tai viipyillä kotona viinilasillisen äärellä omilla ajatuksissa.

Yhden sekvenssin pistemäisenä juomistilanteena istuskeluun ei päiväkirjoissa liity suuria on­gel­mia tai jännitteitä. Se on myös juomistilanteista sukupuolineutraalein. Muutamalle pistäy­tyminen on osa arjen totunnaisia rutiineja niin miehille kuin naisille. Molempien sukupuolten subjektiivinen side siihen on moraalisesti latau­maton.

Muutamalle päiväkirjan kirjoittajalle istuske­lu ilmenee kuitenkin ambivalenttina tai poikkeava­na juomistilanteena. Esimerkiksi Aki pitää al­koholia niin vaarallisena aineena, että sitä ei pitäisi hänen mukaansa nauttia arkisissa tilanteis­sa lainkaan:

[– –] (O)limme kollegan kaverin kanssa ison liikunta­keskuksen salilla treenaamassa firman salin sijaan. Itse en juurikaan käytä alkoholia viikolla, tai muuten­kaan harrasta ”yksien” ottamista, mutta näiden itseäni vanhempien miesten kanssa jäimme sitten liikuntakes­kuksen kahvioon juomaan yhdet kolmostuopit treenin jälkeen. Jotenkin liikuntasuorituksen jälkeen nautitus­ta alkoholista tuli huono fiilis. Olen pyrkinyt euroopa­laisten juomatapojen sijaan pysyttelemään humala-

hakuisessa juomatavassa, etenkin ollen nauttimatta alkoholia kotona. Kaveripiirissäni ei juuri harrasteta il-takaljoja, minkä otaksunkin tulevan tavaksi sitten vanhemmalla iällä. Toivoisin ettei kyseistä tapaa tulisi, koska itse ainakin koen sen päätä turhaan viikolla pehmit-täväksi asiaksi. Toivottavasti löydän muita rentoutu-miskeinoja tulevaisuudessakin. (Aki)

Otteessa Aki esittää eräänlaisen porttiteorian siitä, kuinka arkena ”yksien” ottaminen, jonka hän ilmiönä yhdistää eurooppalaiseen juomatapaan, avaa tien alkoholismille. Hän toivoo kykenevänsä pysyttämään ikääntyessäänkin humalaha-kuisen juomatavan suojassa.

Sen lisäksi, että kaikki päiväkirjan kirjoittajat eivät hyväksy istuskelua juomistilanteena, istus-kelun kehys saattaa murtua ja tehdä tietä rankem-malle juomiselle. Erityisesti perjantaina, lauantai-na ja illalla istuskelu saattaa muuntua bilettämi-seksi. Tämä näyttävätkin istuskelun ongelmal-lisimpana piirteenä. ”Yksille” mentäessä ei aina ole niin selvää, monenko annoksen sessioksi il-ta venyy.

Ruokajuominen

Päiväkirjoissa ruokajuomisen tyypillisimpinä ympäristöinä esiintyvät ravintola ja koti sillä erolla, että kun kotona ruokailun jälkeen siirrytään tavallisesti olohuoneen puolelle jatkamaan, ravintolassa saatetaan jatkaa samassa tilassa tai vaihtaa toiseen baariin. Ruokajuominen ajoittuu tavallisesti illallisen yhteyteen ja varsinkin viikonloppuna se esiintyy osana bilettämistä, jota käsittelemme seuraavassa luvussa.

Ruokajuominen noudattaa ritualistisen ruokailun perinteisiä konventioita. Niissä toteutuu juomista ei välttämättä motivoida. Silloin kun motivointi esitetään, ruokailu orientoidaan tavallisimmin kumppanuusriitiksi, irtiotoksi arjesta, oheistoiminnoksi tai osaksi siirtymä- tai kalendaariiriittä.

Ruokajuomistilanteiden tapahtumakulut ovat hyvin ennustettavia. Tapahtumat alkavat yhteen kokoontumisella, ja alkudrinkki liittyy seuran jäsenet symbolisesti ryhmäksi. Tätä seuraavat ruokailu oluineen, viineineen tai väkevine juomineen sekä mahdollinen yhdessäolon jatkaminen samassa tai toisessa paikassa. Lopuksi illan saattaa kruunata vielä yömyssy.

Naiset ja miehet motivoivat ruokajuomistilanteet samoja motiiveja käyttäen ja noudattavat yhteisiä konventioita niissä toimiessaan. Niiden suhteen ei päiväkirjoissa esiinny sukupuolivariaa-

tioita. Naiset ja miehet myös kokevat ruokajuomisen juomistilanteista ongelmattomimpana. He antavat ymmärtää, että juomisen säätely toteutuu ruokailun lomassa ja rytmittämänä ikään kuin itsestään. Sen sijaan ruokailun lähiminä-etiäminä-dynamiikassa eli motiivien ja tapahtumien kokemistavoissa on havaittavissa sukupuolieroja. Seuraava ote edustaa tyypillistä miesten kuvausta ruokajuomistilanteesta:

LAUANTAI 1.5.04 VAPPU: Kello 13 [menimme] ravintola Nortoniin, jossa vakiopöydät 35 vuoden perin-teitä noudattaen. Paikalla koko isän puolen suku yht 19 hlöä. Alkuun kuohuviiniä ja vanhojen lounaitten muistelua. Mummulta muistoja siis 35 vuoden takaa. Alkuruoaksi itselle härkä-carpaccio ja juomaksi hyvää punaviiniä. Lasten kaitsentaa ruokailun lomassa. Pää-ruoaksi tempaisin nierää ja jatkoin punkkulla. Tavallista rauhallisempaa alkoholirintamalla, sillä neljännen lapsemme syntymäpäivä lähestyy vääjäämättä. [– –] Aikuisten serkkujen kanssa keskustelua heidän opinnoistaan ja nykyisestä elämäntilanteestaan. (Pyry)

Miesten selonteot ruokajuomistilanteista ovat Pyryn edellä olevan kuvauksen tyyliä skemaattisia, toimintaan keskittyviä. Niissä ei ilmaista yhtä yksityiskohtaisesti toiminnan puitteita, toiminnan tunnelmaa ja seuran koostumusta kuin naisten päiväkirjoissa. Naiset myös viiپیvät luonnehtimassa miehiä tarkemmin juoma- ja ruokalajeja.

[– –] Meillä oli erityisen mukavaa, miellyttävä seuraa toisistamme. Ruokalistalta ei löytynyt alkuruokaa, koska Hilikka ei syö sikaa, eikä liioin halunnut kylmää saharami-paprikakeittoa tms. Päädyimme vartaisiin. Valju annos, väritön, ja perunatkin hieman raakoja. Viiniä suositeltiin kun pyydettiin suositteluun ja tuhka-kuppejakaan ei vaihdettu riittävän reippaaseen tahtiin. Se ei kuitenkaan haitannut tunnelmaa. Vaikka arvostelimmekin ravintolan epäonnistunutta valaistusta ja huonoa ratkaisua katon alas laskussa, se kun katkaisi kaulaan ikkunalinjan niin törkeästi. [– –] (Ida)

Päiväkirjojen valossa vaikuttaa siltä, että naiset kokevat ruokajuomistilanteet herkemmin rituaalisina ja liminaalisina kuin miehet, joille ruokailu on arkisempi ja yksilöllisempi tapahtuma. Miehille ruokailu näyttävätkin juomistilanteena, jossa oman ruumiin rajat eivät juuri murre ja ylity. Miesten pyrkimys ylittää oma erillisyytensä kurkottamalla ”tässä ja nyt” tilanteen ulkopuolelle ja naisten herkkyyttä heittäytyä kokonaisvaltaisesti siihen ja sen tunnelmiin tulevat voimakkaasti esiin erityisesti bilettämässä.

Bilettäminen

Bilettämisen tyypillisiä paikkoja ovat koti ja ravintola. Bilettäminen ajoittuu yleensä perjantai-

hin, lauantaihin, arkipyhän aattoon tai toisinaan muuhun viikonpäivään loma-aikaan. Jos istuskelu on vähäisen juomisen takia ongelmattomaksi koettu perustilanne, niin bilettäminen on vastaavasti humalajuomisen ongelmattomana pidetty perustilanne. Tämä näkyy bilettämisen motivoinneissa. Syyn seuralliseen humalaan voi tarjota mikä tahansa liitteessä 1 kuvatuista motiivikategorioista.

Bilettäminen seuraa vahvasti konventionaalista, säännönmukaista rakennetta, jota kutsumme peruskierrokseksi. Peruskierroksen tapahtumakulkua voidaan jäsentää Edmund Leachin (1966, 134) kolmivaiheisella rituaalimallilla, joka koostuu aloittelun (”sakralisaation”), päätapahtumien (”marginaalisuuden”, liminaalisuuden) ja paluun (”desakralisaation”) vaiheista. Seuraava Idan kuvaus perjantai-illasta havainnollistaa tyyppillistä bilettämisen kulkua (vrt. artikkelin aloittava ote, joka myös kuvaa tyyppillistä bilettämisen kulkua).

Perjantaina [–] lähdin [bändin] levynjulkaisukeikalle Noisepitiin. Olihan tästä nyt sitten höpötetty jo kuukausia. Alina ja Ilona olivat soitelleet, missä nähdään ja monelta. Olisin jälleen halunnut mennä syömään ensin, mutta Alinalla oli Tommin lätkän vanhempainiltaa ja Ilona vei koiria hoitoon kaupungin ulkopuolelle, mistä ajoi varta vasten Helsinkiin keikalle. Elina haki minut kotoa ja menimme Nobody’siin moikkaamaan Tomia. Istuimme siinä sitten puolitoista tuntia ja siirsin sopimani treffit Nepotista Nobody’siin. Myös Jatta ja Tytti tulivat sinne. Vodka-karpaloo, siideriä ja riittävästi. Keikka, ei nyt eturivissä, mutta ehkä neljännessä. Ja lisää juomaa. Ja sitten Nerdwardiin. Gin-tonic, valkovenäläisiä useampikin ja siinä se sitten oli. Niin ja pizzaa. Se on oikeasti hienoa, että Nerdwardissa saa syötävää puoli neljään saakka. Ja hinta-laatusuhde on kohdallaan. Siinä se menikin lauantai toipueessa. (Ida)

Ida kertoo, kuinka kaveriporukka on alkanut järjestää jo kuukausia aikaisemmin yhteistä iltaa, joka jatkuu niin kauan, kunnes kaikki ovat paikalla. Peruskierroksen aloitteluvaiheen funktio onkin koota juhliava ryhmä samaan tilaan ja viritää se yhteiselle aallonpituudelle. Juominen kuuluu tähän tärkeänä, muttei itsetarkoituksellisena osana. Sen tehtävänä on voidella ja parantaa bilettäjien valmiuksia sosiaaliseen toimintaan, jolloin juominen on alisteista kuulumisten vaihdolle, keskustelulle, pelaamiselle, musiikin kuuntelulle, ruuanlaitolle ja ruokailulle (Törrönen & Maunu 2005).

Peruskierroksen aloittelujaksoa kuvataan päiväkirjoissa tavallisesti vuolaasti. Sen sijaan bilettämisen päätapahtumat kerrotaan usein tiiviisti muutamalla sanalla, kuten Idan edellisessä ja He-

tan aloittavassa aineisto-otteessa. Vaikuttaa siltä, että kun bile-illassa saavutetaan lakipiste, virtaava tila, muuttuu kokemus ympäristöön sulautuvaksi hetkeksi, jossa tapahtumat eivät erotu toisistaan ja jota syklistenä aikana on vaikea sanallistaa. Tällöin 3–4 tuntia saattaa hujahtaa huomaamatta ja tihentyä päiväkirjoissa muutamaan lauseeseen (ks. Törrönen & Maunu 2005).

Peruskierroksen päätapahtumat voivat toteutua useammassa paikoissa, jolloin esimerkiksi itse baarista toiseen kiertely voi olla keskeinen osa päätapahtumia. Myös Idan kertomuksessa ilta jatkuu toisessa baarissa.

Toisinaan peruskierros etenee vielä jatkoille, joilla päätapahtumien intensiteettiä ajetaan alas, ikään kuin vielä hetken haluttaisiin nauttia juhlimisen kollektiivisesta jälkilämmöstä. Jatkoilla tehdään samoja asioita kuin aloitteluvaiheessakin: jutustellaan, kuunnellaan levyjä, syödään. Myös juominen jatkoilla on tyyppillistä, mutta yleensä varsin kohtuullista. Juomisella näyttääkin olevan bilettämisen peruskierroksella kaksoisrooli: sen avulla paitsi siirrytään alussa arjesta pois nopeammin myös laskeudutaan lopuksi pehmeästi arkeen (vrt. Falk 1983, 233). Jatkot voidaankin nähdä osana paluuvaihetta, joka huipentuu tavallisesti lyhyeen ”siinä se sitten oli” -tyyliseen lakoniseen toteamukseen. Tällaiset paluujakson päättävät tiiviit ilmaisut antavat ymmärtää, että ilta toteutui odotusten mukaisesti.

Bilettämisen motivoinnit ja tapahtumakulut ovat molemmille sukupuolille yhteisesti jaettua todellisuutta, kuten ruokajuomisen tapauksessa. Sukupuolierot ilmenevät motivointien ja tapahtumien kokemistavoissa, lähimpinä ja etäminän dynamiikassa, jonka tarkastelu osoittaa, että naisten repertuaari kuvata bilettämisen kokemuksiaan on laajempi. Edellinen Idan kertomus bile-illastaan on melko miestapainen. Miestapaisuuden lisäksi naiset kuvaavat bile-iltojaan myös naistapaisesti; tätä ei repertuaarina esiinny miehillä lainkaan. Esimerkiksi seuraava Terhin kuvaus tyttöjen bile-illan aloittelusta on kokemuksellisesti naistapainen:

[–] Sit vaan ratikalla Sirkalle ja muut olivatkin jo siellä kun tultiin. Sirkka oli tehnyt meille alkudrinkit cacacasta, eli aitoa caipirihaa. Sit ruvettiin vääntämään ruokaa ja siinä siemailtiin viiniä samalla. Kun ottaa viiniä samalla kun kokkailee niin aika kuluu jotenkin nopeemmin. Ja sitten kun oli tosiaan vaan se tunti aikaa väsätä ne ruuat, niin siinä tuli vähän sellanen paniikki olo. No, tunnelma oli aika rento, kaikki oliaan kuitenkin niin hyviä kavereita että oli tilanne mi-

kä vaan niin hauskaa on aina, oli alkoholia kuvassa tai ei./ Illasta tuli uskomattoman hauska, ruuat onnistuivat loistavasti, viiniä oli tarpeeksi ja kaikilla oli oikeesti kivaa, kukaan ei murjottanut tai lähtenyt kesken illan. Tanssittiin brassi musiikin tahdissa ja kilisteltiin bacardi breezereita. [- -] (Terhi)

Naistapaisuus tulee Terhin kuvauksessa esille siinä, että ilta saa jo aloitteluvaiheessa liminaalisia, syklisen ajan piirteitä (Ricoeur 1981). Vaikka ote ajoittuu tuntikausia kestäneen bile-illan alkutai-paleelle, siinä eletään heti alusta saakka kokonaisvaltaisesti liminaalitalan aikaa. Tällaista kerronnan tapaa ei esiinny miesten bilekertomuksissa. Miestapaisessa kerronnassa aloittelua ei koeta yhtä liminaaliseksi kuin naistapaisessa tyyliissä.

Naistapaista herkkyyttä asettua välittömään vuorovaikutukseen ympäristön kanssa korostaa Terhin kuvauksessa tiheä ja yksityiskohtainen foku-sointi tapahtumien puitteisiin ja tunnelmiin. Sopivat juomalajit, musiikkityyli sekä onnistuneet ruuanlaiton ja ruokailun vaiheet toimivat keskeisenä hyvän fiiliksen virittäjänä, ovat saumattomassa yhteydessä siihen.

Miestapainen kerronta on vahvemmin kiinni lineaarisessa ajassa (Ricoeur 1981). Herkkyyttä tunnelmille ja silmää yksityiskohdille syntyy vain silloin, kun toiminnassa eli juhlimisessa ilmenee häiriöitä: jos tilanne on esimerkiksi poikkeuksellisen vaisu tai vakava jonkun osallistujan henkilökohtaisten ongelmien takia. Kun miehet korostavat juomien tai ruokien erityislaatua, juomilla ja ruuilla on pikemminkin hienojen ”keräilykappaleiden” kaltaista itseisarvoa kuin välitöntä vaikutusta yhteiseen tunnelmaan (vrt. Sulkunen 1992, 131).

Pysyessään kiinni lineaarisessa ajassa miestapainen kuvaus bilettämisestä keskittyy ruokajuomisen tavoin kursailemattomaan, suoraviivaiseen ja skemaattiseen tapahtumien luettelemiseen: ”Ensin terassilla muutamit oluet ja sitten siwasta kasleria ja mäyris ja grillaamaan. Kumottiin siinä kymmenkunta olutta mieheen, syötiin, saunottiin ja muisteltiin menneitä” (Martti).

Tulkitsemme, että miestapaisessa lineaarisessa kerronnassa yksilöllistä ja kollektiivista toimijuutta konstituoidaan toiminnan puitteita *ylittämällä*. Naistapaisessa kerronnassa toimijuus rakentuu puolestaan vuorovaikutuksessa välittömän ympäristön kanssa puitteita *täydentämällä* ja puitteista *täydentymällä* (ks. Irigaray 1996; Lehtinen 2000; Välipakka 2003). Miesten kokonaisvaltaisen kokemuksen tavoittelu kurkottamalla tilanteiden

tuolle puolen ruokkii riskikäyttäytymistä ja humalan hurmaa. Naisille arjen juhlaiksi muuntaminen toteutuu huomattavasti joustavammin, vähemmällä juomisella ja vahvemmassa vuorovaikutuksessa läsnä olevan sosiaalisen kudoksen kanssa.

Miehille juominen esiintyykin korostuneemmin auttajan roolissa kuin naisille. Kun miehillä juominen *valmistaa* sosiaalisuuteen, antaa kykyjä ja kompetensseja irrottautua omasta erillisyydestä, naisilla se *on osa* sosiaalisuutta (vrt. Mäkelä & Virtanen 1987). Eroista huolimatta humala on bilettämisessä kuitenkin kaikille vahvasti säädeltyä. Kun biletetään, on tärkeää, ettei juoda liian vähän eikä liian paljoa; omaa juomista säädelään ryhmän yhteistahtiin mukautuen, siihen haikuetuen ja siinä pysytellen (ks. Törrönen ja Maunu 2005). Niinpä bilettämisessä ryhmän koostumus ennustaa humalan astetta. Miesseurassa alkoholia kuluu juhliessa reippaammin kuin sekaja naisseurassa.

Karnevaali

Karnevalistinen juominen tapahtuu päiväkirjoissa tavallisesti arjesta erotetuissa ympäristöissä: laivalla, veneellä, saarella, mökillä, lomakohteessa, festarialueella tai muussa erityisesti juhlaa varten järjestetyssä tilassa. Bilettämisen tutut ympäristöt, koti ja ravintolaympäristö, toimivat karnevalistisen juomisen näyttämöinä lähinnä vain monipäiväisissä vappujuhliissa, juhannuksena tai uutenvuotena. Näiden juhlapäivien ohella karnevalististen juomistilanteiden mahdollisina ajankohdina esiintyvät päiväkirjoissa viikonloput ja lomaajat, erityisesti loppukevällä ja kesällä.

Karnevalistinen juomisjuhla on päiväkirjojen juomistilannetyypeistä kauimpana arjesta. Siksi se edellyttää erityistä motivointia. Liitteessä 1 esitetyistä motiiveista karnevalistisen juomisen legitimoitena esiintyvät tyypillisesti kalendaariiritit (e) ja festivaaliritit (f). Muut motiivoinnit (a–d) edustavat säädellympää juomista, eivätkä ne yksin riitä syiksi karnevalistiselle ryyppämiselle.

Karnevalistisen juhlinnan tapahtumakulku käynnistyy yhteisellä aloittelulla hyvin samaan tapaan kuin bilettämisessä. Juominen voi kuitenkin alkaa aiemmin, usein jo aamusta, jolloin se on myös runsaampaa. Karnevalistinen juominen on pitkäkestoista, tapahtumajaksoja kertyy useita ja niiden sisällöllinen vaihtelu on suurta. Tapahtumat saavat arkea nurin kääntäviä piirteitä ja niissä myös bilettämislaajityypin erilliset vai-

heet voivat saada uusia tehtäviä, esimerkiksi alasajo muuntuu uudeksi aloitteluksi. Lisäksi karnevalistiselle juomiselle ovat tunnusomaisia vuorokauden rajojen ylittäminen ja yhteisten juomistoimintojen jakautuminen usealle päivälle. Koska karnevalistisen juomistilanteen monipolvinen tapahtumakulku toteutuu seurassa, yhdessä muiden kanssa, nimitämme karnevalistisen juomisen tarinalinjaa *sosiaalisesti jatketuksi kierrokseksi*. Seuraava Tainan kertomus työnantajan yrityksen välle järjestämästä yhteisestä risteilystä kuvaa karnevalistiselle juomiskerralle tyypillisiä tapahtumia ja niiden etenemistä.

Hurjaa! Oli tosi hauskaa! Aivan kuin arvasinkin, juoma ei loppunut kesken. Muutama lähin työkaveri tuli mun luo ennen lähtöä ja tilasimme pizzaa ja juopottelimme. Lähdimme ratikalla kohti terminaalia. Kikatomme ihan tolkkumasti ja ihme, ettemme lentäneet ratikasta jo ennen terminaalia. Laivassa kävimme ensin keräämässä kaikki kivat firman tarjoamat korruptiokamat ja etsimme oitis johtajamme käsiimme. Baaristahan tuo löytyi, yllätys. Sain heti räpyläni ison tukun drinkkilippuja. Tämän työpaikan etuja, ehdottomasti. Siitäpä ne bileet alkoi ... Kävimme myös illan mittaan syömässä johtajan piikkiin ja juoma ei missään vaiheessa loppunut kesken. Ihme kyllä, ei myöskään tullut vedettyä ihan överiksi. Jorailimme ja hilluimme koko rahan edestä. Lojuimme vielä ennen nukkumaanmenoa käytävällä ja juopottelimme vähän lisää. Nukuimme aamulla muutaman tunnin ja teimme pikaisen inventaation, montako drinkkilippua vielä löytyi. Olihan niitä muutama ja eikun baariin! Siitähän se lähti uuteen nousuun ja kun laiva tuli satamaan, jatkettiin päivää Numbic-ravintolassa. Jossakin vaiheessa tuli sitten sellainen olo, että voisi hiipiä hissukseen kotiin. Kävimme keskustassa vielä kebabilla ja silloin tietenkin soitti vappuheilani (joka on edelleen kuvioissa) ja pyysi kylään. No, minähän hetken pohdittuani lupauduin kyläilemään. Olemme treffaillleet muutaman viikon ja alkaa olla poitsun aika saada selville, etten aina ole kauris, älykäs ja hyvähajuinen. Kultsi otti minut kiltisti vastaan ja piti hyvänä. Kivaa! (Taina)

Tainan kertomuksessa eletään karnevalistista aikaa syömällä ja juopottelemalla heti aamusta. Matkalla laivaan ratikassa kikatellaan hillittömästi. Kun laivalle saavutaan, kääntyvät arkiroolit nurin johtajan lähettäessä alaisensa juomaan ja pitämään hauskaa drinkkilippuja jakamalla. Toiminta virtaa tapahtumasta toiseen kehämäisen liminaalisena jorailun, hillumisen, valvomisen ja käytävällä lojumisen merkeissä. Myös vuorokausirytmien rajoja rikotaan, kun aamulla alaspäin menevää olotilaa korjataan uudeksi nousuksi jatkamalla juomista. Lopulta arki kuitenkin lähestyy, mutta turvallisesti ja vähitellen, tuoreen poikaystävän kainalossa.

Päiväkirjoissa karnevalistisen juomisen alasajo

toteutuukin yleensä muiden seurassa. Esimerkiksi Väinön kaveriporukassa karnevalistisen mökikiivikonlopun päätteeksi ”kuuluu perinteeseen istua viikonloppu auki [ruoka]ravintolassa sunnuntaina ja potea pahaa oloa [yhdessä]”. Yksinäisyys koetaan tässä vaiheessa ikävänä ja toisinaan pelottavanakin. Esimerkiksi Martin kuvauksesta karnevalistisen hulluttelun jälkeisestä yksinäisestä koti-illasta välittyy ahdistus: ”Kellahtin sohvalla ja loppu menikin unen ja ’kuoleman’ välillä ... Ei uskaltanut mennä oikein nukkumaan, sillä ei tiennyt millaisia mörköjä sitä kohtaisi. Onneksi sain itsestäni puolen yön aikaan sen verran irti, että uskalsin laittaa silmät kiinni ja nukahtaa.”

Karnevalistiseen juopotteluun liittyy juomistilanteena eniten sukupuolieroja. Paitsi että siinä esiintyy edellä kuvattuja ruokajuomisen ja bilettämisen kaltaisia sukupuolieroja, naiset kokevat runsaan juomisen mukanaan tuomat kehon kontrollin menettämiset ja ruumiintoimintojen hillittömyydet tavallisesti häpeällisinä. Myös miehet saattavat kokea juopottelun jälkeistä morkkista. Heillä se ei kuitenkaan yhdisty sosiaaliseen häpeään siitä, että olisi kompuroinut, kaatunut, sammunut tai oksentanut, vaan se ilmenee välittömänä krapulan mukanaan tuomana fyysisenä ja psyykkisenä pahoinvointina: ”Ihan järjettömän hauskan juhannuksen jälkeen ei kovin miellyttävä depressio. Onneksi käsien tärinä ja masennus häipyä parissa päivässä” (Aki).

Yksilöllinen kulku

Yksilöllisessä kulussa hyödynnetään bilettämisen ja karnevaalin juomistilanteita. Yksilöllinen kulku kuitenkin eroaa bilettämisestä ja karnevalismista siinä, että juomiseen nivoutuu vahvaa yksilöllistä motivointia. Yksilölliset kulkijat pyrkivät omien sanojensa mukaan esimerkiksi torjumaan depressiota, etsimään seurustelukumppania, iskemään yhden illan seuraa tai hakemaan itselleen huomiota (ks. liite 1, luokka g). Toisinaan kirjoittajat kokevat onnistuvansa pyrkimyksissään, mutta useammin omien intressien toteuttaminen kääntyy erillisyydeksi ja irrallisuudeksi, kun yksilöllinen luovinta irtaantuu liiaksi juomistilanteiden yhteisöllisesti jaetuista tunteista.

Yksilöllisen kulun tapahtumat eivät noudata säännönmukaista kulkua, vaan ovat usein ajelehtivia tai heittelehtiviä. Juominen saattaa alkaa tai päättyä yksin tai seurassa, kulkea bilettämisen tai karnevaalin rinnalla mutta koska tahansa myös irtautua yhteisestä hauskanpidosta. Koska yksilöl-

lisessä kulussa liitytään seuraan, jätetään seura tai siirrytään seurasta toiseen ”itsekkäästi”, omassa rytmissä, synnyttää tämä lähiminälle emotionaalista tarvetta neuvotella siitä, onko omien mielihalujuen seuraaminen johtanut ylilyönteihin. Monissa yksilöllistä kulkua kuvaavissa kertomuksissa onkin miltei pä ripittäytymisen tunnelmaa, kun lähiminä pitää yllä itsekunnioitustaan pohtimalla, millä tavoin humaltunut etäminä on rikkonut kulttuurisia ihanteita ja yhteisöllisyyden normeja.

Miehillä yksilöllinen kulku ilmenee vahvemmin päämäärähakuisena etsintänä kuin naisilla. Mieskirjoittajien yksilölliset kulut ovat suunnitelmallisia seuraavia. Ne suuntautuvat yhden illan suhteisiin, pitempiaikaisen kumppanin löytämiseen tai paremman meiningin suoraviivaiseen hakemiseen seuraavasta baarista.

2.7. Keskiviikko: [- -] Juhlaviikko edessä! Kaksi iltaa ke ja to tiedossa baarielämää ja viikonloppuna on kesäfestari. Tästä tämä odotettavasti ainakin viiden päivän juhlaputki alkaa ja tiedossa on viinaa, aurinkoa, hyvää meininkiä ja jos aiemmat merkit pitää paikkansa niin kauniita naisia joiden kanssa elämä tulee jatkuamaan myös ravintoloiden sulkeuduttua. / Paikkakunnalla ei taida olla juurikaan muita paikkoja hyvälle kesäbailaamiselle kuin yksi isompi kompleksi jossa on kai n. 4–5 raflaa, riippuu miten lasketaan. Naderin katto-terassi on myös hyvä paikka mutta soveltuu ennemminkin porukassa istuskelulle ja ympäristöstä nautiskelulle kuin bailaamiselle. Mutta minä olen tullut bailaamaan ja iskemään naisia! (Teuvo)

Yksilöllisesti kulkevat naiskirjoittajat puolestaan kuvaavat etsintäänsä väljempänä, toiminnan edessä tarkentuvana toimintana. Naiskirjoittajille miesten kohtaaminen ei näyttäydä niinkään päämäärähakuisena toimintana vaan pikemminkin leikkisänä flirttailuna ”tässä ja nyt” tai tunnelmointina, jonka ei odoteta suoranaisesti johtavan mihinkään.

Humalahakuiset juomistilanteet sukupuolierojen tuottajina

Analyysimme päiväkirjojen juomistilanteista pelkistää ne viideksi juomistilanteen lajityypiksi: istuskeluksi, ruokajuomiseksi, bilettämiseksi, karnevaaliksi ja yksilölliseksi kuluksi. Tulos on linjassa aiemman samaa aineistoa tarkastelleen tutkimuksen kanssa, jossa päiväkirjoja analysoitiin toimijoiden näkökulmasta kiinnittämällä huomiota totunnaisiin juomatapoihin (Törrönen 2005).

Ei ole yllättävää, että juomatapojen ja juomistilanteiden analyysit tuottivat samasta aineistosta samantyyppisiä tuloksia. Rakenteellisina toiminnan ehtoina ja resursseina juomatavat voivat muotoutua ja uusiutua vain konkreettisissa tilanteissa. Monissa sosiologisissa teorioissa tavanmukaistuneen käyttäytymisen ja tilanteisen toiminnan välillä nähdäänkin vahva yhteys ja vuorovaikutus (esim. Bourdieu 1984; Joas 1996; Crossley 2001). Päiväkirjojen juomistilanteita koskeva analyysimme vahvistaa aiempaa juomatapa-analyysia, mutta myös täsmentää juomatapojen tilanteisia erityispiirteitä ja -dynamiikkoja. Sama pätee myös käänteisesti. Lukijan, joka on kiinnostunut siitä, miten juomistilanteet jäsentyvät toimijoiden näkökulmasta osana totunnaista juomiskäyttäytymistä, kannattaa tämän artikkelin lisäksi tutustua päiväkirjoja koskevaan juomatapa-analyysiin (Törrönen 2005).

Yleisesti voidaan todeta, että tunnistamamme juomistilanteiden lajityypit suhteutuvat jännitteisesti aiemmin epidemiologisen tutkimuksen käyttämään 15-luokkaiseen typologiaan, joka on muotoiltu analysoimalla 1970-luvulla kerättyjä juomistilannekuvausaineistoja (Simpura 1983). Telemme tutkimuksen pohjalta vaikuttaa ensinnäkin siltä, että aineistomme nuorten aikuisten juomistilanteet poikkeavat osittain 1970-luvulla eläneiden sukupolvien juomistilanteista. Esimerkiksi ruokajuomisella on nuorten aikuisten juomiskulttuurissa keskeisempi asema kuin silloisessa kulttuurissa. Toiseksi 15-luokkainen juomistilanteiden typologia näyttää tutkimuksemme valossa hyvin abstraktilta. Typologian juomistilanteet, kuten ateria, sauna, koti-ilta ja niin edelleen, voivat esiintyä jokaisen tunnistamamme juomistilanteen osana. Lisäksi typologiassa juomistilanteen määritelmä jää epämääräiseksi. Jotkut juomistilanteet palautetaan typologiassa pääasiassa juomisen paikkaan ja aikaan, kuten koti-ilta tai saunailta. Toiset juomistilanteet taas erotellaan viittaamalla ennen kaikkea juomisen sosiaaliseen funktioon tai sosiaaliseen motiiviin, kuten perhejuhlat, ajanviette tai virallinen tilaisuus. Typologian ongelmat johtuvat nähdäksemme siitä, että siinä juomistilanteet hahmotetaan suhteessa aikaan, paikkaan tai yhteen juomisen aspektiin. Nämä eivät kuitenkaan riittävästi erottele juomistilanteita toisistaan. Siksi olemme vielä kiinnittäneet huomiota juomistilanteiden sosiokulttuuriin tekijöihin, joista olennaisimpia ovat juomisen motiivit, juomistilanteen tapahtumakulku ja toimijan

subjektiivinen sitoutuminen tapahtumiin. Näitä juomistilanteiden aspekteja analysoituamme voimme nyt vastata artikkelin alussa esittämiimme kolmeen kysymykseen.

Ensimmäinen kysymyksemme kohdistui juomistilanteiden sukupuolittuneisuuteen. Analyysimme tuo yhtäältä esiin sen, että juomistilanteiden motivoinnit ja tapahtumakulut ovat molemmille sukupuolille yhteisesti jaettuja sosiokulttuurisia maailmoja, joissa ei esiinny sukupuolivariaatiota. Toisaalta analyysimme paljastaa, että motiivien ja tapahtumien subjektiivisessa kokemisessa esiintyy sukupuolivaihtelua. Erityisesti humalahakuiset juomistilanteet ja humalan kokeminen niissä näyttävät kiteyttävän sukupuolieroja havaittavaksi: mitä märemmästä juomistilanteesta on kyse, sitä enemmän sukupuolisidonnaisia jännitteitä siinä ilmenee.

Istuskelu ja ruokajuominen kuvataan päiväkirjoissa juomistilanteina, joissa sukupuolierot eivät lataudu merkittäviksi. Sen sijaan humalahakuisissa bilettämisen, karnevaalin ja yksilöllisen kulun juomistilanteissa sukupuolierot nousevat etualalle. Miehillä humala on päiväkirjoissa vahvemmin sidoksissa lineaariseen aikaan kuin naisilla. Miehillä humala näyttyy väkevämmin matkana, jolla on omat erilliset vaiheet ja jossa kuljetaan ulos tästä hetkestä kohti uusia tapahtumia aikomuksena ylittää oma erillisyyden ja kiinnittyä kokemuksellisesti juhlaan. Myös naisten humala seuraa eri vaiheita ja huipentuu usein yökerhossa tanssimiseen. Samanaikaisesti naiset kuitenkin virittyvät herkemmin kokonaisvaltaiseen vuorovaikutukseen välittömän ympäristön kanssa. Heille humala kytkeytyy voimakkaammin kehämäiseen liikkeeseen, joka syventää ”tässä ja nyt” -kokemuksen virtaavuutta. Herkkyys resonoida läsnä olevan hetken ja puitteiden kanssa tarkoittaa sitä, että naisilla ei tavallisesti synny tarvetta nauttia alkoholia yhtä suurina määrinä kuin miehillä.

Toinen kysymyksemme tarkentui juomisen tilanteeseen sääteilyn: millaiset tilannetekijät ja -dynamiikat rohkaisevat nuoria aikuisia juomaan tai ehkäisevät heidän juomistaan? Aineistomme perusteella istuskelu ja ruokajuominen rohkaisevat tilanteina käyttämään alkoholia, mutta eivät humaltumiseen saakka. Bilettäminen taas rohkaisee humaltumaan säädellysti (Törrönen & Maunu 2005). Siinä pyritään ryhmän kanssa kohottautumaan yhdessä jaettuun tunne- ja tahtotilaan, mikä yhteisenä pyrkimyksenä edellyttää alkoholin käytön kurissa pitämistä (Törrönen 2005, 499).

Bilettämisessä ruumiin kontrollin menettämiset merkitsevätkin virtaavan liikkeen eli yhdessä juhlimisen lopahtamista. Siksi juhliessaan yksilöt pyrkivät juomaan samassa tahdissa nousuhumalaa ruokkien ja änkyräkänniä välttämällä. Jos joku saapuu juhliin myöhässä, hän kuroo muita kiinni juomalla nopeammin, ja jos joku huomaa juoneensa liikaa, hän ottaa aikalisää vesi-, mehu- tai limulinjalla.

Karnevaali on vuorostaan juomistilanne, joka rohkaisee juomaan hyvin runsaasti aina tietoisuuden ja kulttuurin tuolle puolen (Törrönen 2005, 497). Karnevaalitalanteissa ruumiin kontrollin menettämiset hyväksytään. Samalla tälle vastapainona karnevaalissa kiinnitetään erityistä huomiota paluuvaiheeseen, jossa oksentamiset, muistinmenetykset ja sekoilut pyritään yhteisöllisesti soveltamaan. Myös yksilöllinen kulku voi rohkaista karnevaalin tai bilettämisen tapaan runsaaseen juomiseen. Siinä juominen ei kuitenkaan yllä tavallisesti samoihin määriin kuin karnevaalissa, koska juojalta puuttuu yhteisön turvaverkko, jonka huomaan hän voisi rauhassa sammua.

Kolmas kysymyksemme nivoutui itsekontrollin rooliin juomistilanteissa. Analyysimme nojalla uskallamme todeta, että kaikkia juomistilanteita määrittää päiväkirjoissa itsekontrolli, joka ilmenee juomistilanteissa juomistyyppin valintoina. Esimerkiksi vappu luo vahvoja odotuksia karnevalistisesta juhlinnasta, mutta ne päiväkirjan kirjoittajat, jotka eivät karnevalismista pidä, voivat välttää vappuna juomista kokonaan tai kääntää tilanteen joksikin toiseksi juomistilanteeksi, kuten kotoiseksi viini-illalliseksi. Toisaalta juomistilannetypin valinnan jälkeen juomistilanteet myös noudattavat yhteisöllisesti muotoutunutta tapahtumakulkuaan, jolla on toimijan motiiveista ja säätelypyrkimyksistä riippumatonta sosiaalista voimaa. Päiväkirjoissa kuvataan tapahtumakulkua, jotka vievät mennessään. Erityisesti yksilöllinen kulku koetaan yksilön autonomiaa uhkaavana juomistilanteena. Koska juominen noudattaa siinä enemmän yksin koettua taivalta kuin yhteisöllistä rituaalia, juominen irtaantuu siinä lähiyhteisön emotionaalisesta tuesta. Tällöin esimerkiksi juomisen mahdollisia kielteisiä vaikutuksia on vaikeampi seuraavana päivänä yhdessä jakaa muiden kanssa. Yksilöllinen kulku ajaakin tunnemaailmaa herkemmin tuuliajolle ja tuottaa kiinnittymistä pakonomaiseen käyttäytymiseen (Törrönen 2005, 504).

Bilettämistä ei koeta itsesääteilyä uhkaavana

juomistilanteena. Sen sijaan karnevaali ilmenee naisilla itsesyytöksiä ruokkivana juomistilanteena. Päiväkirjakertomukset vahvistavat aikaisempien tutkimusten tuottamaa kuvaa siitä, että naisten ruumiillisuus on tiukemmin kulttuurisesti ja sosiaalisesti säädeltyä kuin miesten (ks. esim. Välipakka 2002). Kun päiväkirjaa kirjoittava nainen juo karnevalistisesti ja menettää ruumiin kontrollinsa orveltämällä ja oksentamalla, tämä synnyttää tavallisesti hänessä häpeää ja hän joutuu seuraavana päivänä puhdistamaan kasvojaan kurruttamalla päiväkirjansa sivuilla etäminänsä käyttäytymistä. Karnevalistisesti juovat mieskirjoittajat voivat suhtautua huomattavasti lungimmin rajun juomisen aiheuttamiin ruumiin holtittomuuksiin. Vaikka raju juominen saattaa synnyttää heille krapulaa, morkkista ja masennusta, ei heillä ilmene tarvetta hävetä ruumiin kontrollin menetyksiään sosiaalisena erheenä.

Analyysimme perusteella juominen on vahvasti tilanteisesti säädeltyä kaikissa muissa lajityypeissä paitsi yksilöllisessä kulussa. Juomistilanteiden lajityypit asettavat juojille selkeitä odotuksia ja rajoituksia juomisen syistä ja seurauksista, kestosta ja tiheydestä, humalan asteesta, krapulan voimakkuudesta, sosiaalisuuden luonteesta ja arkielämän sääntöjen väliaikaisesta löysämisestä. Yksilöllinen kulku liikkuu usean juomistilanteen rajamaastossa ja katvealueilla, mikä osaltaan selittää sitä, miksi se saatetaan kokea juomisriippuvuuteen rohkaisevana juomistilanteena. Julkisuudessa ja julkisella sektorilla pidetään raskasta juomista usein kaikkein vahingollisimpana juomisperinteenä. Nuoret aikuiset puolestaan kokevat sen pääsääntöisesti kulttuurisesti tuttua ja turvallisenä juomistilanteena. Sen sijaan he paikantavat ongelmallisen juomisen ennen kaikkea yksilöllisen kulun sosiaalisuutta rikkoviin tilanteisiin.

KIRJALLISUUS

- APO, SATU: Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa: Mäkelä, Klaus (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 1990
- APO, SATU: Viinan voima. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2001
- BAHTIN, MIHAIL: Rabelais and his World. Cambridge: MIT Press, 1968
- BELL, CATHERINE: Ritual. Perspectives and Dimensions. New York, Oxford: Oxford University Press, 1997
- BOURDIEU, PIERRE: Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1984
- CROSSLEY, NICK: The Social Body. Habit, Identity and Desire. London: Sage, 2001
- DAVIES, BRONWYN & HARRÉ, ROM: Positioning: The Discursive Production of Selves. Journal for the Theory of Social Behaviour 20 (1990), 43-63
- ECO, UMBERTO: James Bond: Une combinatoire narrative. In: Communications, 8 – L'analyse structurale du récit. Paris: Éditions du Seuil, 1981
- FALK, PASI: Humalan historia. Humalan merkitysten historiallisuus. Julkaisematon lisensoitutyö. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitos, 1983
- GOFFMAN, ERVING: Frame analysis. An Essay on the Organization of Experience. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1974
- HEISKALA, RISTO: Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteisiä yhteiskuntateoriassa. Helsinki: Gaudeamus, 2000
- HOLMILA, MARJA: Kulkurin valssi on miesten tanssi. Naiset alkoholin suurkuluttajina. Helsinki: VAPK-Kustannus, 1992
- HOLMILA, MARJA & METSO, LEENA & ÖSTERBERG, ESA: Suomalainen ravintolassa. Alkoholipolitiikka 62 (1997): 6, 405-414
- IRIGARAY, LUCE: Sukupuolieron etiikka. Helsinki: Gaudeamus, 1996
- JOAS, HANS: The Creativity of Action. Cambridge, Oxford: Polity Press, 1996
- LEACH, EDMUND: Two Essays Concerning the Symbolic Representation of Time. In: Leach, Edmund: Rethinking Anthropology. London: The Athlone Press, 1966
- LEHTINEN, VIRPI: Luce Irigarayn filosofinen hanke: Etiikka, rakkaus, naisellinen. Teoksessa: Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.): Feministejä – aikamme ajattelijoita. Tampere: Vastapaino, 2000
- MAUNU, ANTTI & MILLAR, ELLEN O.: Societal structures or situated practices? An overview of Nordic qualitative literature on recreational intoxicant-use among young adults in search of context, embodiment and gender. Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift 22 (2005): English supplement, 115-132
- MEAD, GEORGE H.: Mind, Self and Society. Chicago: Chicago University Press, 1962
- MILLS, C. WRIGHT: Situated Actions and Vocabularies of Motive. American Sociological Review 5 (1940), 904-913
- MÄKELÄ, KLAUS & VIRTANEN, MATTI: Kauppaoppilaiden suomalainen humala. Alkoholipolitiikka 52 (1987): 4, 162-172
- PAAKKANEN, PIRJO: Naisten ja miesten juomistilanteityypit. Alkoholipolitiikka 59 (1994): 5, 340-348
- PERÄKYLÄ, ANSSI: Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Tampere: Vastapaino, 1990
- RABINOW, PAUL & SULLIVAN, WILLIAM M. (eds): Inter-

- pretive Social Science. A Second Look. Berkeley: University of California Press, 1987
- RADWAY, JANICE: Reading the Romance – Women, patriarchy, and popular literature. Chapel Hill and London: University of North Carolina Press, 1984
- RICOEUR, PAUL: Narrative time. In: Mitchell, W. J. T. (ed.): On Narrative. Chicago and London: University of Chicago Press, 1981
- SILLANPÄÄ, MERJA: Säännöstelty huvi. Suomalainen ravintola 1900-luvulla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2002
- SIMPURA, JUSSI: Drinking Contexts and Social Meanings of Drinking. A Study with Finnish Drinking Occasions. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies, 1983
- SIMPURA, JUSSI: Tyypillisen syysviikon juomiskerrat. S. 77–101. Teoksessa: Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisen juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja nro 34. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1985
- SIMPURA, JUSSI: Ravintolajuominen Suomessa vuonna 1984. Alkoholipolitiikka 54 (1989): 2, 50–56
- SIMPURA, JUSSI & MUSTONEN, HELI & PAAKKANEN, PIRJO: Uudet juomat, uudet tilanteet. Alkoholipolitiikka 58 (1993): 4, 245–258
- SULKUNEN, PEKKA: The European New Middle Class. Aldershot: Avebury, 1992
- SULKUNEN, PEKKA: Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa: Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): Semioottisen sosiologian näkökulmia. Helsinki: Gaudeamus, 1997
- SULKUNEN, PEKKA & ALASUUTARI, PERTTI & NÄTKIN, RITVA & KINNUNEN, MERJA: Lähiöravintola. Helsinki: Otava, 1985
- SULKUNEN, PEKKA & TÖRRÖNEN, JUKKA: The production of values: The concept of modality in textual discourse analysis. Semiotica 113 (1997), 43–69
- TIGERSTEDT, CHRISTOFFER & TÖRRÖNEN, JUKKA: Förändras de finska dryckesvanorna? På jakt efter en kulturell ansats. Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift 22 (2005): 2, 105–123
- TÖRRÖNEN, JUKKA: Nuorten aikuisten humalakokeemukset. Analyysi juomatapojen dynamiikasta ravintola- ja juomispäiväkirjoissa. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005): 5, 488–506
- TÖRRÖNEN, JUKKA & MAUNU, ANTTI: Ravintola, sosiaalinen kontrolli ja nuorten aikuisten juomiskulttuurit. Julkaisematon tutkimussuunnitelma, 2002
- TÖRRÖNEN, JUKKA & MAUNU, ANTTI: Kevyet irtiotot ja raskas sosiaalisuus. Alkoholijuomien aikuisten ravintolailtaa kuvaavissa kertomuksissa. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005): 3, 266–282
- WRIGHT, WILL: Sixguns and Society – A Structural Study of the Western. Berkeley: University of California Press, 1975
- VÄLIPAKKA, INKA: Huivin fenomenologiaa. Metonymia ja pyhä obinugrialaisten naisten huivitanseissa. Teoksessa: Turunen, Risto & Roivas, Marianne (toim.): Mikä ero? Kaksikymmentä kirjoitusta yhteiskunnasta, kulttuurista ja sukupuolesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2003
- VÄLIPAKKA, INKA: Tanssittu Naisen Muotoon Aistimellisesti ja Henkisesti. Naistutkimus 1/2002, 31–40.

ENGLISH SUMMARY

Jukka Törrönen & Antti Maunu: Read wine with steak, boozing on a cruise. Genres and gendered regulation of drinking situations in diaries (Pihvin parin punaviini, raju ryyppäys risteilyllä. Juomistilanteiden lajityypit ja sukupuolisidonnainen säätely päiväkirjoissa)

This article explores typical drinking situations, practices involved in these situations and the situational control of drinking. The data consist of 60 diaries written by young adults aged 23–35, providing descriptions of all their visits to pubs and restaurants and drinking occasions over a period of at least two months. Two-thirds (n=39) of the diary writers are women, one-third (n=21) men. They are all IT and service professionals, representing a generation whose descriptions provide an interesting insight into what kind of drinking situations are receding in Finland; what kind of situations continue to have cultural relevance; and what kind of new drinking situations are emerging in the country. They were asked to describe all of their evenings out at bars or elsewhere in a story format, including their expectations of the evening, the unfolding of its events and their assessments of how the evening eventually turned out.

The article outlines the various typical drinking sit-

uations that occur in the diary accounts, looking at how they are brought together into customary chains of events. Drinking situations are identified and distinguished from one another by reference to three factors: the motives of drinking, the processes of drinking and the drinkers' subjective commitment to those chains of events. According to this definition one and the same time and place may provide a framework for several different drinking situations, depending on the motives behind the actors' orientation to the events, on how the events unfold and on how the actors commit themselves subjectively to those events. Secondly, drinking situations are analysed from the points of view of gender and (self-)control.

Five main types of drinking situation are extracted from the analysis of the diary accounts: hanging out, meal drinking, partying, carnival and individual activity. Hanging out and meal drinking are described in the diary accounts as drinking situations where gender differences carry little significance. By contrast in the three other, intoxication-oriented types of drinking situation gender differences are at the forefront. In the diary descriptions written by men, inebriation is less closely tied to linear time and to transgressing one's own separation than is the case among women,

for whom getting drunk is more closely tied to the circular flow of the “here and now” experience and to a sense of all-encompassing interaction with the immediate environment.

Hanging out and meal drinking encourage the use of alcohol, but not drinking to inebriation. Partying, for its part, encourages controlled inebriation. Carnival is a drinking situation that encourages extremely heavy drinking, even beyond consciousness and culture. As in the case of partying and carnival, individual activity may also encourage heavy drinking. However in this situation people rarely drink to the same extent as in carnival or party situations since they do not have the security net provided by company.

Based on the analysis we conclude that all drinking

situations are marked in the diary accounts by self-control, which is manifested in the choice of drinking situation. At the same time the different types of drinking situation impose clear situational expectations and limitations on drinking. The one exception is formed by individual activity, which occurs on and around the borderlands and shadow areas of several different drinking situations. This, in part, explains why it may be experienced as a drinking situation that encourages addictive drinking.

KEY WORDS

Drinking situation, control of drinking, gender, diary, qualitative analysis, Finland

Liite 1. Juomisen motiivit päiväkirja-aineistossa

(a) Kumppanuusiiritit	
miesten/naisten ilta	tuparit, muutto
ystävien ilta	kihlajaiset, polttarit, häät
pariskuntailta	varpajaiset
perhe-/sukujuhla	jälleennäkeminen, paluu
kotibileet/-kutsut	läksiäiset
työtapahumat/työporukan ilta	
harrastusporukan ilta	(e) Kalendaariiritit
kanta-asiakasilta	vappu
pikkujoulut	juhannus
ystävänäpäivä	joulu
	uusivuosi
(b) Irtiotto arjesta	pääsiäinen
bilettäminen	(f) Festivaaliritit
baari-/terassikierrros	risteily
istuskelu/pistäytyminen	regatta
ex tempore	mökkireissu
viikonloppu	kesäfestari
loma/vapaapäivä	ulkomaanmatka
	karnevalistinen työmatka
(c) Oheistoiminnoilla motivointi	
ruokailu	(g) Yksilöllinen motivointi
grillailu, ruuanlaitto	mielialan lääkintä
saunailta	flunssan tm. taudin parantelu
keikan, ottelun tm. seuraaminen	krapulan parantelu
seurapeli-ilta	sietokyvyn kasvattaminen
levyraati	palkinto tehdystä työstä
	iskeminen, seuran haku
(d) Siirtymäiritit	yksilöllinen halu
synttärät	
valmistujaiset	